

Anton Golopentia

Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához*

1. Alkalmazkodás időben az amerikai béke követelményeihez

Az amerikai békének olyan feltételei lesznek, amelyeket a kis országoknak kénytelen kellen el kell fogadniuk. Azok a kormányok, amelyek ezt előre látják és időben képesek ehhez igazítani a programjaikat, előnyösebb helyzetbe kerülnek és megelőzik a belső válságokat.

A fent említett követelmények természetesen könnyebben megvalósíthatóak a nyugatiak számára, mint az itthoniaknak.

A továbbiakban kiemeljük azokat a jellemzőket, amelyek már itt körvonalazódnak: 1. szabad út az amerikai-európai befektetések számára; 2. belső stabilitás elérése a hatékony demokrácia alapjainak megteremtése által; 3. a politikai vagy legalább gazdasági határok leegyszerűsítése, a szomszédos országokkal föderációk létrehozása a kapcsolatok előzetes normalizálása után. A múlt háború után a tudomány emberei, a politikusok, és a polgárság az "önmagunk által" jelszóval indultak útnak. A román belkereskedelmi piacot a román hitel, ipar, kereskedelem számára tartották fenn. Az ország összes erőforrását az ipar felé irányították. A parasztság is ezt a programot szolgálta a mezőgazdasági válságig. Ezzel szemben a falusi térségek és az ott élők érdekében nem tettek semmit. Ennek a politikának a megismétlési kísérlete csak kudarchoz vezethet, ami a kezdeti jó lehetőségek elszalasztását jelenti, illetve maga után vonja a rossz hírnév kialakulását az új világrendszerben. Ezúttal az ipar csak úgy tarthatja meg helyzetét és jelölheti ki terjeszkedési irányvonalát, ha külföldi segítséggel a parasztság (mezőgazdasági túlnépesedés), a rurális régiók problémájának megoldó bajnokává növi ki magát, amelyek általánosan hátrányos helyzetűek. Ez a kérdéskör annyira összetett, hogy bőséges munkát jelent majd az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei számára, számtalan megoldandó probléma elé állítva a hazai ipart is. A parasztság problémájának megoldása a következőket jelenti: bizonyos élelmiszerekből, mezőgazdasági termékekből évi járadék biztosítása és hitelek teremtése a mezőgazdaság felszereléséhez, mezőgazdasági gép- és feldolgozó ipart, községi és megyei úthálózatok kiépítése, közlekedési eszközök, hűtőberendezések biztosítása, erőművek létrehozása, valamint a hálózati villanyszolgáltatás működtetése, a folyók hajózhatóvá tétele, a terep kiépítése, az új iparágak olyan rurális régiókba történő telepítése, ahol relatív olcsó és lekötetlen a munkaerő.

A továbbiakban nem hunyhatunk szemt gazdaságunk szociális perspektívája fölött, ugyanis láttuk az utóbbi években, hogy ennek elhanyagolása kérdésessé tette mindazt, ami addig megvalósult. A Romániában épített külföldi gyárak, bár nem hoznak a romániai iparosok számára azonnali profitot, megerősítik ezek helyzetét, mivel szabályszerűen foglalkoztatják a mezőgazdaságban feleslegben levő román parasztságot, és biztosítják törvényes adóztatásukat; stabilizálja helyzetüket, lefoglalva egy embercsoportot, akik másként lázongásokra lennének hajlamosak; ezek mellett tágabb perspektívában szélesedne a hazai piac.

Egy ilyen jellegű program maga után vonná a parasztság és a munkásság helyzetének a felülvizsgálatát a belpolitikában. A pénzügyi és ipari burzsoázia perspektívájára épített gazdaság, a két világháború között, csak a parasztság és a munkásság választási fondorlatok általi mellőzéséhez vezethetett. Mihelyt a vidéki régiók válnak az értékesítendő forrássá és a vidéki lakosság a kialakuló fogyasztóréteggé, elkerülhetetlenné válik a parasztság politikai szereplése. A parasztság jelenléte Erdélyben és Bukovinában, a két háború közti időszakban, az utóbbi évek tapasztalatai, valamint az a tény, hogy a vidéki lakosság körében az írástudatlanság aránya 30% alá csökkent, lehetővé teszik ezt a részvételt. Szükség van a helyi közigazgatás teljes körű demokratizálására és korrekt általános választásokra. Vidéki közösségekben, ahol az emberek ismerik egymást nagyobb az esély arra, hogy a választások a közakaratot tükrözzék, mint városban ahol a különböző erők kölcsönhatása nehezen kiküszöbölhető. A kormányzati lehetőségek, amelyeket a közigazgatás és az általános választások demokratizálása kínál, olyan érv, amely divatjamúlttá válik a rendszerváltás után. A belső stabilitás követelménye azt is jelenti, hogy meg kell teremteni a más nemzetiségekkel való együttélés alapját, megtartva a jelenlegi rezsím által szavatolt jogos engedményeket.

Lényeges, hogy a munkásság a kezdetektől részt vehessen a politikai életben. A szakszervezeteket az összeomlást

követően minél hamarabb újra létre kell hozni. A szocialista pártnak át kellene alakulnia ideológiai pártból egy adott társadalmi kategóriát, az ipari munkásságot képviselő párttá.

A nemzetiségek kérdését az amerikai béke keretén belül úgy kell kezelni, hogy ne zavarja a kelet-európai országok gazdasági együttműködését. A nemzetiség elvének megkérdőjelezhetetlen autoritás korszaka letűnt. Most első helyre kerülnek gazdasági - földrajzi megfontolások a régiók egységére és a kommunikációs csatornákra vonatkozóan. Ha a román kormány engedékeny politikát fog gyakorolni a magyar nemzetiséggel szemben, nem valószínű, hogy a gazdasági egyensúlyt felborítják az erdélyi határváltozások. A magyar állam hozzájárulása valószínűleg szintén megjelenik az amerikai békefeltételek között. Ennek elérése megkönnyíthető, ha a román állam időben megfogalmazza azokat a gazdasági engedményeket, melyeket biztosíthat a magyar állam számára (intézkedések, amelyeket a földrajzi tények tesznek lehetővé: a Tisza mellékfolyóinak közös használata, a fűrészárú, só, tűzifa ellátásának megkönnyítése, alumínium importálása stb.).

A közös megegyezés alapján született engedmények elvének megfogalmazása után meg lehetne teremteni a jószomszédi viszonyt az összes többi határos országgal is. Abban az esetben, ha léteznek egyenlő súllyal bíró, azonos nemzetiségű csoportok mindkét országban, elképzelhető a lakosságcsere, ha az országok lemondanak a további követelményekről, vagy az azonos státusok megadásáról. Az a kormány, amely elsőként tesz javaslatot hasonló intézkedésekre, majd az engedékeny és bölcs nemzet előnyös hírnevére tehet szert.

Mivel a mezőgazdasággal foglalkozók túlnépesedési problémájának a megoldását célzó, egy adott ország határain belül kidolgozott terv aligha lehet eléggé teljes a feladat méreteihez viszonyítva, egyre több jel mutat egy ilyen jellegű, de több országot átfogó terv kidolgozása irányában. Az Alsó- és Közép-Duna menti országokban általános jelenségnek bizonyuló túlnépesedés a mezőgazdaságból élők körében egyre inkább aktuálissá teszi a múlt háborúban kezdeményezett Duna-völgy terv napirendre tűzését (Mitrany¹ úr egyike azoknak a szakembereknek, akiket egy ilyen terv kidolgozására felkérhetnek, és akivel ajánlatos a kapcsolattartás). Hasonló tervek csak akkor megvalósíthatóak, ha koordinálják a résztvevő országok erőforrásait és eltüntetik az előző súrlódások okait. Mivel a Kárpátokkal is rendelkezünk és a legnagyobb folyami állam vagyunk a szorosok és a Delta között, a fő haszonélvezői leszünk ennek a tervnek. Ezért elkerülendő a terv kikristályosodásának és végrehajtásának veszélyeztetése egy óvatos időzítéseken alapuló politikával.

2. A történelmi perspektíva, amelyben a következő rendszer elhelyezkedhet

Az orosz forradalom és a kortárs távol-keleti események rámutattak azokra a balesetekre, amelyek közbejöhettek a kultúra és a civilizáció elterjesztésének folyamatában, amelyet az észak-atlanti népek vezető rétege kezdeményezett a kontinensek összes országának minden társadalmi rétegében. Azok az osztályok és területek, amelyeknek az integrációja lassúbb, vagy elakadt, forradalmakat és belháborúkat kezdeményezhetnek. Ha nem segítik őket a modern kultúra céljainak megértésében és a modern civilizáció által kínált lehetőségek kihasználásában, ez utóbbiak a modern civilizáció erőforrásaival harcolhatnak a modern fejlődés főárama ellen. Miután a kommunikációs eszközök fejlődése közelebb hozta egymáshoz a kontinenseket és az országokat, ezáltal pedig a Földet egységes világgá tette, így a szecessziók érintenek más országokat is, a többi kontinensről. A vezető rétegek vagy gyarmatosító erők tehát ha bármilyen módon akadályozzák, lassítják bizonyos osztályok vagy népek integrálódását a modern civilizációba és kultúrába, világveszélyt okozhatnak. A múlt században az orosz arisztokrácia makacssága, miszerint nem engedte a polgárságnak, a parasztságnak, a munkásságnak a "nyugatosítást", az "európaisítást", más államok számára belső problémának tűnhetett. Ma bárki láthatja, hogy a mindenütt jelenlévő nehézségek java ennek a ténynek a következménye. Az orosz burzsoázia évtizedeken keresztül tönkretette az államot, a parasztság pedig megbénította 1917-ben, így a munkáspárt átvehette a vezetést és az egész emberiség fejlődése céljának nyilvánította ki Oroszország modernizációjának balesetét.

A fenti tapasztalatok alapján elkerülhetetlen, hogy az Egyesült Nemzetek ne kövesse a modern kultúra és civilizáció "normális és zavartalan" terjedését minden független állam minden osztályán belül, régióiban és minden függő nép között. Az a körülmény, hogy bizonyos nemzeteket, osztályokat, régiókat visszamaradottságban tartanak annak érdekében, hogy mások megtarthassák kiváltságait azzal a szándékkal, vagy anélkül, hogy ez a tény teljes mértékben megvalósuljon, nagyobb veszélynek számít majd, mint azok az okok, amelyeket a nemzetközi jog háborút kirobbantó okokként tart számon. A nemzetközi kapcsolatokban is a hangsúlyt a megtorlásról - akárcsak az orvostudományban - a megelőzésre vagy a bűnözés elleni intézkedésekre fogják helyezni. Ahelyett, hogy háborús bűnösöket ítélnének el, megelőzik az emberiség ellen elkövethető merényleteket.

Ebben a perspektívában helyénvaló, hogy Románia fogyatékoságait ne elleplezzék, hanem, ellenkezőleg, elismerjék és tanulmányozzák. A megoldások keresését és a hangulat előkészítését a befogadásukra megállás nélkül kell folytatni. Minden nyert pillanat fontos lehet.

A kalandok, amelyeket Románia átélt az elmúlt tíz év alatt, rámutattak az ország számos gyenge pontjára. Egyes kisebbségek jelenléte, akik jogosan elégedetlenkedtek, lehetővé tette a Molotov ultimátumot, a bécsi bíraskodást és a craiovai szerződést. A megfelelő érdeklődés hiánya a két háború között a külvárosi munkásság életkörülményei és a parasztság helyzete iránt, a politikában való részvételüknek a szavazócédulák lepecsételéseire való korlátozása, a helyi élet kibontakozásának megakadályozása a szélsőséges központosítás által, és az által, hogy a polgármestereket és a községi tanácsosokat a partizánok közül nevezték ki, a munkásság hatásos szakszervezeti életének hiánya tették lehetővé március hatodikát és a rákövetkező éveket. Hiányzott az elvekkel rendelkező közvélemény, amely jártas a politikai cselekvésben, az ország megszokta, hogy elfogadja a valaki által kinevezett kormányokat, nem hiányoztak azok a nehézségek és hiányosságok sem, amelyeknek a javulását az "urak kicserélésétől" várták.

A románok között a nyugatosítás és a modernizálás a 18. században kezdődött, amikor Ausztria elfoglalta Erdélyt, és kiűzte a törököket Magyarországról, és amikor a török befolyást a Kárpátoktól délre és keletre az oroszok és az osztrákok korlátozták. A folyamat azonban nem érintette egyszerre az összes osztályokat és régiókat. A kezdeti lépéseket a bojárok tették meg mind a román fejedelemségekben, mind Erdélyben, Magyarországon, Észak-Bukovinában és Besszarábiában. A Habsburg Monarchián belül kezdett kialakulni a román burzsoázia még a 18. század végén, utánozva a szászok és osztrákok régi polgárságát. A Kárpátoktól délre és keletre a kereskedők és a szabad parasztság (kisbirtokosok és moldvai szabadparasztok) a múlt század közepén kezdtek európaiasodni. Szintén akkor kezdenek modernizálódni a volt Habsburg Monarchia román parasztságának tömegei: a vármegyék jobbágysai. A militarizált régiókban és falvakban (a Bánát, Vajdahunyad, Szeben, Fogaras és Naszód), a Királyi Földön (Délkelet-Erdély) és a bánáti fennsíkon és Arad nyugati részében, amelyek különleges bánásmódban részesültek, a modernizáció még II. József idejében [sic] kezdődött. Az Ókirályságban a parasztság meghatározó részének modernizációja tulajdonképpen csak a század elején kezdődött (Spiru Haret: iskola, szövetkezet). Besszarábiában a háború után sem indult el ez a folyamat. A munkásosztály is csak alig a század elején született meg Bukovinában és az Ókirályságban, Erdélyben pedig az első világháború után. A volt parasztok, akik gyárakban dolgoztak, és remélték, hogy pénzt kereshetnek a vidéki gazdaságuk számára, vagy azért, hogy felépítsenek egy házat a poros és sáros külvárosban, amely évről évre terjedt, távol álltak még hasonlóság szempontjából az ipari országokban élő társaiktól.

A Romániával egyesült területeken élő magyarok olyan vezető réteggel rendelkeztek, amely nem veszítette el státusát az első világháborúig, mint a román országok bojársága, egy fontos polgársággal, amely főként tisztviselőkből és szabadfoglalkozásúakból állt, amelynek érdekeit érintette a rendszerváltás, olyan parasztsággal, amely képzettség szempontjából a magyar állam segítségét élvezte, és olyan, éppen kialakuló munkássággal, amely Budapest felé orientálódott.

A németek nagy, régi, de relatív passzív burzsoáziával rendelkeztek, és egy olyan kis burzsoáziával és munkássággal, amely elérhető volt a nemzeti szocializmus számára, mert emancipálódott a nagypolgárság gyámkodása alól, a magyar burzsoáziához és munkássághoz közeledett, és rendelkeztek egy vagyonos és konzervatív paraszti réteggel is. A bulgároknak nagyon vékony rétege tartozott a polgársághoz, amely állami munkahelyeket akart betölteni, és parasztságuk nacionalista volt, mert még elevenen élt benne a törökök alóli felszabadulás emléke.

Kemény kézzel csak rövid halasztásokat lehet elérni. Egy olyan szervezet, amely sikerrel kiállja a megpróbáltatásokat, csak úgy jöhet létre, ha a faluból és a községből *res publicát* hoznak létre a szó valódi értelmében, még akkor is, ha ez bizonyos előnyökről való lemondással jár.

Az osztályok közül a román burzsoázia, amely magába olvasztotta a nemesség többi részét, a helységek közül Bukarest, a nagyvárosok, a kikötők és az ipari központok, fürdőhelyek, a régiók közül pedig a Duna völgye, Dobrudzsa, a hegyi megyék, különösen a földgáz és kőolajban bővelkedők, mint a munténiaiak, Erdély délkeleti része, a Bánát, a Körös vidéke, Bukovina és Naszód élvezték leginkább a modernizáció nyújtotta lehetőségeket. A nemzetiségek burzsoáziájának, a munkásságnak és a parasztságnak, különösen a kevésbé előnyben részesített helységekben és régiókban alapos oka volt arra, hogy elhanyagoltnak és kismizmizettnek érezze magát.

A következő rendszerben a fő- és távlati cél Románia kormányai számára saját elhatározásból, vagy a nemzetközi közösség követelményeként a hátrányban levő osztályok, helységek és régiók megfelelő színvonalra hozása lesz.

A mostani rezsim után lehetetlenné válik a visszatérés a második világháború előtti felfogásokhoz és együttélési

formulákhoz. A bolsevik kormányzat keményen megleckéztette az összes társadalmi osztályokat. Lehetetlen lesz az ipari és a bankár burzsoázia, a hivatalnokok és a szabadfoglalkozásúak, a bukarestiek, a havasalföldiek és az egyes előnyben részesített városok és megyék perspektívája szerinti kormányzás. Meg kell próbálni minél tökéletesebben integrálni a romániai közösségbe a munkásságot és a parasztságot, a nemzetiségeket, és ezt nem a megbénításuk által, hanem a helyi és országos politikai részvétel aktívabbá és tudatosabbá tételével kell elérni.

3. A javasolható befektetések

Ha piacokat fognak osztani nekünk, a mezőgazdaságunk által feldolgozott termékek számára (növényi zsiradékok, liszt, keksz, élelmiszeri krémek, gyümölcskonzervek, friss gyümölcs, állati termékek: tojás, szárnyasok, húskonzervek), az erdőink számára (előre gyártott házak, bútor) és az olyan iparágaink számára, ahol a termelés meghaladja a belföldi igényeket (cement, üveg, só alapú vegyi készítmények, földgáz, petróleum), több nagyméretű, kontinentális jelentőségű terv megvalósításához foghatunk hozzá, amelyek teret biztosítanak a külföldi befektetéseknek, és lényeges, állandó piacot hoznak létre iparunknak és kereskedelmünknek. A következőkről lehet szó: 1. a közlekedési hálózat kibővítése, 2. nagy és összekötött elektromosenergia-szolgáltató rendszer létrehozása, 3. a vasúthálózat villamosítása, 4. a folyóvizek szabályozása és hajózhatóvá tétele.

Nemcsak az országos és megyei utak modernizálására van szükség, hanem a községi utak kikövezésére is, hogy lehetővé váljon a mezőgazdasági termékek értékesítése. Ez utóbbi munkát minél hamarabb, néhány év alatt kellene megvalósítani, mindenik falu lakosságának ingyenes hozzájárulásával. Eleinte nagy mennyiségű szerszámra és közúti járműre lesz szükség, majd évente számos gépjárműre, hogy fenntartható legyen a szárazföldi közlekedési úthálózat. Ezzel egy időben létre fog jönni az autópálya bővítésének feltétele, valamint alkatrészgyártó üzemek a nagy termelő vállalatok fiókjaiként, hogy biztosítsák az országban nagy mennyiségben igényelt típusokat.

4. A morális és intellektuális újjáépítés előkészítése

A jövő Romániája alapjainak szilárdsága jelentősen fog növekedni, ha az intellektuális és morális újjáépítés nem hagyatkozik bizonyos propagandaszolgáltatások pillanatnyi ihlettségére, és a kiadók, írók pillanatnyi kétségbeesett kezdeményezésére.

Már most kidolgozhatóak ennek az újjáépítésnek az irányelvei felhasználva az összes emigráns román értelmiségit és a külföldi hatóságok részvételét kérve, megállapítható egy lista azokról a munkákról, amiket érdemes lefordítani vagy megírni, meg kell szerezni a szükséges engedélyeket, elkészíthetők egyes fordítások és megírhatók egyes munkák.

Ha így jár el az új kormány, megvalósíthatja az intellektuális és morális újjáépítést már berendezkedésének első napjától fogva. Kinyomtatja hivatalos kiadásban félhivatalos vagy magánkiadók által az előkészített kéziratokat, a kiadók számára biztosítja a lefordítandó munkákat és a szükséges engedélyeket. Elkerülendő 1944/45 januári tapogatózás megismétlődése, az olvasótábor "kemény" bírálatára kell bízni, hogy az írások elég helytállóak vagy sem. Bizonyosságot tesznek így a hatékonyságról, és a románok számára ismertté válik egy sor olyan értékes munka, amelyek kiadásától a magánkiadók távol tartották volna magukat.

A morális és intellektuális újjáépítés céljai a következők lehetnek: 1. a szocialista és bolsevik ideológia hőseinek kiemelése, és azoknak a demokratikus felfogásoknak a bemutatása, amelyekkel ezek helyettesíthetők lennének, 2. az utóbbi évtizedekben bekövetkezett világtól való elszigetelődés utóhatásainak elhárítása, és 3. a második világháború előtti korszaktól eltérően a romániai tudományoknak és etikai, politikai felfogásoknak az igényeknek megfelelő, stabil alapokra való áthelyezése, és ezáltal az utólagos fejlődés elősegítése. Meg lehetne kérni azokat, akik ismerik a kortárs közgazdászok által készített kritikákat a szocializmusról, az orosz forradalomról és a Szovjetunióról, hogy adjanak tanácsokat az első pont megvalósítását illetően. Ahhoz, hogy lehetővé váljon az értelmiségiek informálása és az újságírók dokumentálása, mindenképp szükséges néhány alapvető munka lefordítása. Ezek között szerepelhetnének a következők: L. von Misses: *Le socialisme. Etude économique et sociologique*, 1938 és *Bureaucratie*, 194... ; F. A. Hayek: *Route de la servitude*, Paris, 1945; Baker: *L'état et la science planifiée*, 1947; K. E. Boulding: *Économie de paix*, 194(6) (idézem a Librairie de Médecis által kiadott francia fordításokat); W. H. Chamberlain: *A False Utopia. Collectivism in Theory and Practice*, 1937; L. C. Robbins: *The Economic Basis of Class Conflict and Other Essays in Political Economy*, 1939; W. Sulzbach: *"Capitalist Warmongers": A Modern Superstition*, 1942; E. B. Ashton: *The Fascist, His State and Mind*, 1937. stb. Sorokin professzor *A forradalom szociológiája*, az ő naplói, Burnham munkássága stb., a Szovjetunió nyugati szempontból való leírása, ami azért érdekes, mert a románok számos dologban az orosz példát követték. Ők felismerik és jobban megértik a szenvedéseiket, akkor is, ha a francia forradalmat idézik fel (a Taine által lefordított anonim angol hölgy, Vandal munkája Napóleon felemelkedéséről) stb.

Hasznos lenne a legjobb munkákat lefordítani, amelyek a demokrácia kortárs jellegét taglalják, hogy meg lehessen mutatni, hogy mi a demokrácia: Walter Lipmann stb. *Démocratie Amérique* című könyvét Tocqueville-nak és a Webb házaspár *Industrial Democracy* című könyvét érdemes lefordítani teljes egészében vagy antológia formájában, éppen azért, mert az egyik régi (1834) és egy majdnem tiszta formát mutat, a másik pedig új (19[20]), tehát tartalmazza a demokrácia működésének modelljét az ipari országokra és szakszervezetek belső körére vonatkozóan. Különösen gyakorlati haszonnal bírának a jól felkészült románok részletes tanulmányai, leírásai az amerikai és angliai helyi közigazgatás működéséről, valamint a svédországi és új-zélandi szocializmus működéséről, akik külön támogatás részeseiként hónapokig az ottani városokban és vidéki környezetben élhetnének, kutatásokat végezhetnének.

Mi fontosat nyomtattak az utóbbi évtizedekben az Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban és a többi országban, amelyekről elszigetelve élünk? Milyen új eszmék és magatartások jelentek meg? Jelentéseket lehetne készíteni különböző témákban és különböző országokról. Főként azokat az eszméket és megállapításokat kellene hozzáférhetővé tenni, amelyek ideológiai és politikai szempontból nagy jelentőséggel bírnak, mint a természettudományok és vallás közötti antagonizmus eltűnése, a tényt, hogy a politikai gazdaságtan, a történelem, az etnográfia nem igazolják a marxizmus alaptételeit, hogy történelmi szempontból a történelmi materializmus nem hajthatatlan, hogy a progresszió együtt jár a városokban való összezsúfolódással és a család gyengülésével, hogy az általános tervezés elkerülhetetlen, és a teljes etatizálás révén elért monumentális eredményeket összeomlás és az elhanyagolt ágazatokban jelentkező nehézségek követik. A jövő Romániájának megalapozásához mérhetetlen fontosságú egyes kurzusok, tankönyvek, jó bevezető tanulmányok megszerkesztése politikai gazdaságtanból, szociológiából, etikából, politikából és logikából. A fenti tantárgyak közül egyesekkel nagyon lemaradtunk még a háború előtt. Szintén ennyire szükséges az új foglalatosságok otthonosabbá tétele, mint például a "regional planning", a gazdasági körülmények tanulmányozása. Érdekelnek a praktikus tanulmányok is, amelyek technikai fejlődést mutatnak be, mint a Tennessee folyó völgyének megszervezése, a Porto Ricó-i rezsim stb. A kiadóknak el kell kerülniük, hogy az ilyen jellegű könyv-brosúra sorozatok az "Orosz könyv"-re vagy az "Arlusul"-ra hasonlítsanak. Ne beszéljenek az "amerikai vagy nyugati könyvről", hanem ledöntött gátakról és más pozitív reakciót kiváltó tényekről.

A nemzetközi politika megértéséhez olyan írásokat kell nyilvánosságra hozni, amelyek lehetővé teszik a nagyobb népek állhatatos vonásainak és életvitelének a megismerését. Ezek hiányában a románok a hírügynökségek újsághírei alapján értesültek az eseményekről, anélkül hogy felfoghatták volna mindegyik eseménynek az értékét a hosszú távú tervek vagy változások perspektívájában. Be kell mutatni értelmező tanulmányokat az Egyesült Államoktól, Angliától stb.

Az intellektuális és morális újjáépítés megtervezésének alkalmával figyelembe kell venni az utóbbi években bekövetkezett változásokat. A rendszerváltás pillanatában a politikai céllal megjelent kiadványok java, amelyek ma a könyveket helyettesítik, megsemmisül. Az 1945 előtt publikált könyvek száma jelentősen lecsökkent, miután elzárták őket, vagy kivonták a forgalomból (a hivatalos címlisták 10 000 fölött számlálnak), illetve elkobozták őket, így a könyvtulajdonosok közül sokan könyvek nélkül maradtak, mivel arra kényszerültek, hogy eladják könyvtárukat. Az olvasási kultusz pedig megkérdőjelezhetetlenül nőtt amiatt, hogy minden párttagot vagy szakszervezeti tagot éveken keresztül arra kényszerítettek, hogy a párt hivatalos cikkeit, különböző előadások anyagát, broszúrákat és regényeket olvasson és értelmezzen.

Amennyiben az első pillanatban nyújtott kiadványok eléggé érdekesítőek lesznek, megtartható lesz ez a fajta, kényszerrel nyert szokás is. Figyelembe kell venni azt is, hogy megjelent az érdeklődés az orvostudományi és technikai szakirodalom iránt is. A kiadók már az Antonescu rezsim alatt rátértek az orvostudományi szakirodalom közlésére. Mostanra mindkét téma irodalma jelentős mértékben kiszélesedett.

A következő rendszerváltás teljesen meg fogja zavarni a falun vagy városon élő románok gondolkodásmódját és ítéletképességét. A városi lakosság nem rendelkezett jól meghatározott intellektuális, morális és politikai koordinátákkal 1930 előtt. A rendszerek sorozatos váltakozása, a szélsőséges jobb-, illetve baloldali heves mozgólódásai teljesen felborították az eszméit, normáit és az elveit. A falvakban ezt a válságot még felerősítette az intellektuális és morális interregnum², amelyre a város hatására történő hagyományos formáktól való elszakadás a jellemző.

Modernizálásunk és nyugatosításunk első évszázadában a román értelmiség kapcsolata a világgal nagyon felszínes és szűk körű volt. A történelmi és jogi beágyazódása következtében nem sikerült szélesebb körben elterjesztenie a pozitív és aktív hozzáállást a jelen problémáival szemben, és még kevésbé tudott hozzájárulni a közéletéről szóló demokratikus felfogás kialakításához. A több mint egy évtizede tartó elszigetelődés a világ jelentős részétől rányomta

bélyegét a fejlődési folyamatra.

Több mint másfél évtizedes elzárttság a világ legjelentősebb részétől rányomta bélyegét természetesen [a szöveg itt megszakad]

5. A kommunista rezsim alatt elsajátított bizonyos szokásokat meg kellene tartani

A "régí törvény" előírta előnyök elvesztése nemcsak Conu Leonida számára nehezen elképzelhető. Bármilyen sokat nyomjon is a latban a "felszabadulás", észlelhetőek lesznek a sajnálkozások bizonyos szabályok vagy szokások eltűnése fölött, még a nem kommunisták részéről is. Jó lenne ezeket a sajnálkozásokat a minimumra csökkenteni megtartva mindent, ami hasznos lehet Románia további fejlődése szempontjából.

A kommunista rezsim lehetővé tette a kisember számára, hogy hallathassa szavát a különböző gyűléseken, hogy nyomtatásban láthassa a szerkesztőségnek küldött levelét vagy egy riporternek adott válaszát, hogy kiemelt és kitéüntetett legyen a munka eredményeiért. A hasonló egyéniségű emberek számára mindezek a lehetőségek ösztönző erőt jelentettek, akkor is, ha a fenti megnyilvánulásokból egyet sem vettek figyelembe, ha nem felelt meg a kijelölt irányelvnek, ha nem azt fejezte ki, amit a párt akart. Kívánatos lenne, hogy ezek a megnyilvánulások váljanak [a szöveg itt megszakad].

6. Az állami javak megóvására irányuló intézkedések

Fennáll a veszélye annak, hogy a pusztítások és a harácsolások elképesztő mértéket öltsenek a bekövetkező összeomlás percében. Ez alkalommal nem fognak hiányozni az ítélezések sem. Mivel ma már minden az állam tulajdonában van, az ipar, a szállítás, a közszolgáltatások, a mezőgazdaság, elpusztítását és szétzilálását úgy fogják feltüntetni, mint "a nép haragjának kitörése", a "megaláztatások megbosszulása" stb.

A tömegpszichológia ilyen irányban való elmozdulásának megelőzésére az összeomlás perceiben hasznos lehet egyes utasítások időben történő és nyomatékos hangsúlyozása az állam javaival szembeni magatartásra vonatkozóan. Kérve lehet olyan testületek alakítása, amelyek védelmezni fogják az állam javait az új autoritás létrehozásáig.

Ezeknek a tevékenységét az új rendszer megalakulásához való alapvető hozzájárulásként fogják értékelni.

Ezzel szemben mind a szervezett, mind a spontán pusztításokat és harácsolásokat megtorlás követi. Az események magyarázataként ki kell emelni, hogy így elkerülhetővé válik a háború utáni válság időbeni elhúzódása. Hátravannak [...] a megfogalmazások, amelyek felvállalják annak a közlését, hogy a vagyonokat védelmezni kell, hogy sértetlen állapotban adhassák vissza a tulajdonosaiknak.

7. A "szovjettelenítés" gyors végrehajtása

Természetesen sok hasznos útmutatással szolgálhat a németországi tisztogatás, denácizálási folyamat.

Javaslatként lejegyezzük az alábbi eljárást.

Különbséget kell tenni a főnökök és az egyszerű tagok között. Mindenki köteles benyújtani egy nyilatkozatot, amely magában foglalja az illető személy politikai aktivitását intézményeken, gyáron, korporációkon belül. A vezetők esetében a megoldás a letartóztatás, elítélés és az ítélet végrehajtása.

Az egyszerű tagok esetében az érintett kitölt egy nyilatkozatot, közvetlenül az új autoritás létrehozása után, bizonyos típusú büntetések tömeges kirovása következik (a beíratkozás dátuma, a betöltött funkció szerint), amelyeknek a végrehajtását felfüggesztettnek tekintenék az első politikai törvényszegésig. Végrehajtás nélkül is az elítéltség bizonyos korlátokat szabna a haszonlesőknek, kordában tartva őket az első években. Így elkerülhető lesz a beavatkozások hulláma is, amely igen széleskörű és hosszú lenne, ha jogi eljárást alkalmaznának.

Így napirendre lehetne térni néhány hét alatt kiküszöbölve az átmeneti állapotot, amely Németországban éveket tartott.

* Sugestii pentru programul de guvernare al regimului viitor [1949 szeptember eleje] (Dos. 40 002, vol. 113, f. 28-45 ms és f. 6-27. dact; vol. 112, f. 434-455. dact.)

Jegyzetek

¹ Lásd az 1. Függelék, Anton Golopentia és D. Mitrany levelezését. Ez három Mitrany által írt levélből áll, 1946. május 3-i, 1946. november 23-i és 1946. december 23-i keltezéssel.

² A. G. a paraszti kultúra dualizmusáról "A romániai falusi lakosság kulturális és gazdasági helyzete" című tanulmányában írt ("Starea culturala si economica a populatiei rurale din România" *Revista de igiena sociala*, X. évfolyam (1939), 1-6. szám, 212-263.) Máskülönb, az 1931-es monográfiai felmérés során végzett első szociológiai kutatásának témája a városiasodás folyamata volt (egy besszarábiai falura - Cornova - vonatkozó esemény lapján): "Aspecte ale desfasurarii procesului de oresanizare a satului Cornova" X. évfolyam (1932), 1-4. szám (január-április), 544-572.+9.

Fordította: Ádám Beáta

- Varga E. Árpád: A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól
- Benedek Gyula: Vélemény Varga E. Árpád *A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól* c. tanulmányáról
- Horváth István: A migráció hatása a népesség előszámítására
- Kiss Tamás: A népességfogyás "kontextusa" - válasz Varga E. Árpád vitaindító tanulmányára -
- Sebők László: Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához
- Szilágyi N. Sándor: Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra
- Veres Valér: A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról
- Dr. Görömbei Sára: Demográfiai kutatás a kárpát-medencei magyarság fogyásának okairól
- Rónai András: Erdély népességi viszonyai
- Vita Sándor: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás köteteiben
- Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben
- Dr. Oberding József György: Adatok az erdélyi magyar középosztály termeléséhez
- Dr. Kovács Alajos: A nemzetiségi statisztika problémája
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (A)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (B)
- A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján (C)
- A lakosság nem szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján
- Rostás Zoltán: Előszó A. Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához* c. írásához
- Anton Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához*
- Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportja (Jarábik Balázs, Csirik Zsolt, Gál Gábor): Memorandum: a Szlovák Köztársaság által a magyar kedvezménytörvény módosításához kidolgozott jegyzék jogi elemzése
- Richard Jenkins: Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom
- Horváth Réka: Az RMDSZ céljainak változása az elmúlt tizenkét év során
- Veress Emőd: A prefektusi tisztség az önkormányzati rendszerben és az alkotmánybírói gyakorlatban
- Császár Melinda: A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban
- Kádár Magor: Az érem másik oldala: a státustörvény az erdélyi román köztudatban és a román nyelvű írott sajtóban